

# СИСТЕМАҲОИ ИДОРАКУНИИ ПОЙГОҲИ ДОДАҲО

**Нақша:**

1. Мафҳумҳои асосӣ оиди пойгоҳи додаҳо .
2. Структураи пойгоҳи додаҳо
3. Тартибдиҳии лоиҳаи пойгоҳи додаҳо
- 4.Речимҳои оинаи дархост

## 1. Мафҳуми пойгоҳи додаҳо .

Дар ин боб маълумотҳои асосии системаҳои идоракунии пойгоҳи додаҳо (СИПД) дида баромада мешаванд. Мавзӯи пойгоҳи додаҳо хеле мавзӯи муҳим буда, бе чунин донишҳо на танҳо барномасозии касбӣ, балки истифодабарандаи миёна будан низ душвор аст. Таҷриба тасдиқ менамояд, ки надонишҳои асосҳои базаҳои маълумотҳо, истифода бурда тавонистани системаҳои мушаххасро чӣ ёадаре, ки оиди онҳо дар маводҳои ҷопӣ маълумот нашр нашуда бошанд, хеле душвор мегардонад.

**Пойгоҳи додаҳо** – ин структураи муташаккил мебошад, ки барои нигоҳдории иттилоот пешбинӣ шудааст.

**Пойгоҳи додаҳо** – ин намуди компютери иттилооти муташаккил мебошад. Пойгоҳи додаҳо – ин ҳуҷҷатест (файл ё гурӯҳи файлҳо), ки дар он маълумотҳо (йиматҳо) дар намуди махсус нигоҳ дошта мешаванд. Аз ибтидои ташкилшавии техникаи ҳисоббарор ду самти асосии истифодабарии пойгоҳи додаҳо муайян гаштааст.

**Самти якум** – ин истифодабарии техникаи ҳисоббарор барои иҷрои ҳисобкуниҳои ададӣ мебошад, ки ба таври дастӣ иҷро намудани онҳо хеле мураккаб ё умуман номумкин аст. Муайян шудани чунин самт ба интиенсивнокии тарзҳои ҳалҳои адабии масъалаҳои мураккаби математикӣ, тарайиёти синфи забонҳои барноманависии махсус мусоидат намуд.

Самти дуюм, ки бевосита ба мавзӯ дахл дорад, ин истифодабарии техникаи ҳисоббарор дар системаҳои автоматикӣ ё иттилоотии автоматикӣ мебошад. Умуман, системаи иттилоотӣ комплекси барномавӣ мебошад, ки вазифаи он аз дастгирӣ намудани нигоҳдории мӯътамади иттилоот дар хотираи компютер, иҷроиши табдилдиҳиҳои мушаххаси барномаи ҷорӣ, ба истифодабарандагон пешниҳод намудани интерфейси ёулай ва фаҳмо иборат мебошад. Одатан, ҳаҷми он иттилооте, ки чунин системаҳо идора менамоянд, хеле калон буда, структураи онҳо низ мураккаб мебошад.

Дар ҳаёти имрӯза, пойгоҳҳои додаҳо маъноми марказӣ дорад. Дар аксарияти мавридҳо тамоми амалиётҳои мо бо объектҳои дар муҳити атроф буда, дар ягон пойгоҳҳои додаҳо пешбинӣ шудааст. Масалан, маълумот оиди хонандагон, донишҷӯён, кормандон, ҷои истиёмот, раёами шиноснома, раёами мошин, раёами компютер, раёами телефон, маълумот оиди пардохтани маблағи ёувваи барӣ ё гази табиӣ ва ғ. пеш аз ҳама дар базаҳои махсус кайд мешаванд. Одатан, иттилооти пойгоҳҳои додаҳо зерӣ як маъсад ё мавзӯ муттаҳид мебошанд.

Системаи идоракунии пойгоҳҳои додаҳо (СИПД) – ин барномае, ки бо ёрии он иттилоот ба пойгоҳҳои додаҳо дохил карда мешавад, дида баромада мешавад, ба тартиб дароварда мешавад, ҷудо карда мешавад, ҷустуҷӯ мешавад, экспорт (ба намуди дигар СИПД оварда мешавад) ё импорт мешавад.

## **2. Структураи пойгоҳҳои додаҳо .**

Барои фаҳмидани моҳияти пойгоҳҳои додаҳо структураи онро ба намуди ҷадвал, ки майдори муайяни сутунҳо ва майдори кифоя зиёди сатрҳо дар бар мегирад тасаввур намудан беҳтар аст. Дар пойгоҳҳои додаҳо сутунҳо – майдон номида шуда, сатрҳо – сабт (навиштаҷот) номида мешаванд. Масалан, маълумотномаи телефонӣ намунаи оддии пойгоҳҳои додаҳо мебошад. Он аз майдонҳои насаб, ном, номи падар, раёами телефон иборат буда, сабтҳои он зиёданд ва бо гузашти вақт пурра ва мукамал

мешаванд. Агар аз пойгоҳҳои додаҳо тамоми маълумотҳо хориҷ карда шаванд, номи майдонҳо бойӣ монда структураи он ба намуди холис аён мешавад.

Зоҳиран пойгоҳҳои додаҳо, ки танҳо аз як ҷадвал иборат аст, ба рӯйхати муайяรรарии дар варай тартибдодашуда монанд мебошад. Лекин, азбаски иттилоот дар намуди электронӣ нигоҳ дошта мешавад, ба тартиб даровардани он, дар якҷанд намуд инъикос намудан ва умуман истифодабарии самараноки он имконпазир мегардад. Дар фарйият аз намуди коғазии пойгоҳҳои додаҳо намуди электроники он ҷои камтарро ишғол намуда, нусхагирӣ ва паҳн намудани он осонтар аст.

Пойгоҳҳои додаҳо барои нигоҳдории иттилоот имкониятҳои зиёдро пешниҳод менамояд, вале афзалияти асосии пойгоҳҳои додаҳо дар нигоҳдории иттилоот набуда, балки дар йобилияти бо зудӣ дарёфт намудани маълумотҳои талабшуда мебошад.

### **3.Тартибдиҳии лоиҳаи пойгоҳҳои додаҳо .**

Тартибдиҳии пойгоҳҳои додаҳо аз майдонҳо ва хосиятҳои майдонҳои он оғоз мешавад. Чунин зинаи чараёни тартибдиҳии пойгоҳҳои додаҳо лоиҳагирии пойгоҳҳои додаҳо номида мешавад. Тартибдиҳии лоиҳаи пойгоҳҳои додаҳо ро бо йаламу коғаз иҷро намудан мумкин буда, мавҷудияти компютер зарур намебошад. Гарчанде, воситаҳои тартибдиҳии лоиҳаи пойгоҳҳои додаҳо оддӣ мебошанд, ин зинаи чараёни тартибдиҳии пойгоҳҳои додаҳо аз ҳама душвор ва масъулиятнок мебошад. Зеро, нодуруст тартиб додани лоиҳа дар ниҳояти кор ба пойгоҳҳои додаҳо и корношоям оварда расонида, меҳнати тамоми нафарони ба тартибдиҳии он алоҳаманд бударо барбод медиҳад.

Барномаҳои нисбатан оддӣ, ки имконияти танҳо дар як ҷадвал нигоҳ доштани иттилоотро медиҳанд (масалан, Database) одатан, пойгоҳҳои додаҳо и

ҳамвор номида мешаванд. Барномаҳои нисбатан мураккаб, ба монанди Microsoft Access иттилоотро дар якҷанд ҷадвалҳои байни

ҳамдигар алоҳаманд (related) нигоҳ медоранд ва бинобар он – пойгоҳи додаҳо и релятсионӣ номида мешаванд. Ҳангоми саҳеҳ ташкил намудани иттилоот ҳамаи ҷадвалҳоро ҳамчун соҳаи ягонаи хотира тасаввур намуда, аз он маълумоти заруриро дастрас намудан мумкин аст.

Барномаи Microsoft Access дар йатори барномаҳои Microsoft Word ва Microsoft Excel ба таркиби бастаи барномаҳои Microsoft Office дохил мешавад. Вазифаи асосии СИПД Access – ин ба истифодабаранда пешниҳод намудани воситаи оддӣ ва фаҳмои тартибдиҳии пойгоҳи додаҳо и дилхоҳ мебошад. Расман, барномаи мазкур барои тартибдиҳии пойгоҳи додаҳо маҳорати баланди барноманависиро талаб наменамояд ва онро тамоми истифодабарандагон барои талаботҳои худ истифода бурда метавонанд. (Лекин, таҷрибаи як йатор барномасозон аз он шаҳодат медиҳад, ки истифодабарии самараноки барномаи мазкур танҳо бо алоҳамандии маҳорати барноманависии касбӣ амалӣ мегардад.)

Бо майсади боз ҳам самаранок намудани натиҷаҳои истифодабарии пойгоҳи додаҳо и дар СИПД Access тартибдодашуда, маҳз барои барномасозон, имконияти татбиӣ забони барноманависии Visual Basic for Applications (VBA) пешбинӣ шудааст. Ғайр аз ин, СИПД Access бо дигар барномаҳои бастаи Microsoft Office муттаҳид карда шудааст. Масалан, маълумотҳои пойгоҳи додаҳо и дар СИПД Access тартибдодашударо интихобан дар протсессори матнии Word омода намудан мумкин аст.

Дар тӯли солҳо ширкати Microsoft кӯшиш намудааст, ки СИПД Accessро на танҳо ба яке аз барномаҳои тавоноии идоранамоии пойгоҳи додаҳо , балки ба яке аз воситаҳои оддӣ ва йулаи тартибдиҳии пойгоҳи додаҳо табдил диҳад. Азбаски барномаи мазкур ба бастаи барномаҳои Microsoft Office дохил мебошад, ба он аксарияти хусусиятҳои барномаҳои Microsoft Office хос мебошанд. Масалан, дар оинаи асосии барнома сатри меню, лавҳаи тугмачаҳо ва сатри ҳолати ҷорӣ мавҷеи муайян доранд ва аксарияти амалиётҳои стандартӣ тавассути тугмачаҳо ва фармонҳои мувофиӣ

меню ичро мешаванд. Истифодабарии буфери мубодилаи Office низ барои мубодилаи маълумотҳо байни барномаҳои ба монанди Microsoft Word ва Microsoft Excel имконпазир аст.

Дар он солҳое, ки мафҳуми пойгоҳҳои додаҳо ба вуҷуд омадааст, дар онҳо ҳайииятан ҳам танҳо маълумотҳо нигоҳ дошта мешуданд. Лекин, ҳоло аксарияти СИПД на танҳо маълумотҳоро, балки тарзҳоро (яъне, кодҳои барномавино) низ дар бар мегиранд, ки тавассути онҳо бо истифодабаранда ё дигар комплекси барномавӣ таъсири мутаъобила амалӣ мегардад. Ҳамин тавр, дар СИПД-и ҳозира на танҳо маълумотҳо балки иттилоот низ нигоҳ дошта мешавад.

Ба сифати намунаҳои анъанавии чунин пойгоҳҳои додаҳо , масалан, пойгоҳҳои додаҳо и бонкҳо, системаҳои тайсироти чиптаҳои авиатсионӣ ё роҳи оҳан, ҷой дар меҳмонхонаҳои калон ва ғ. ғ. ғ. дида баромадан мумкин аст.

#### **4.Речимҳои оинаи дархост**

**Оинаи дархост метавонад яке аз се речимҳоро дар ба гирад:**

- 1.Конструктор
- 2.Чадвалҳо
3. SQL.

**Речими конструктор** – барои сохтани дархостҳои нав ва иваз намудани дархостҳои мавҷудбуда истифода бурда мешавад. Барои кушодани дархости мавҷудбуда дар речими конструктор бояд қисми **Запроси** – ро кушод, аз рӯйхати дархостҳо дархости лозимаро интихоб намуда, тугмаҳои Конструктор – ро пахш намудан мумкин аст. Дар оинаи дархост дархости интихобшуда пайдо мегардад.

**Речими чадвал** – барои аз назар гузаронии пешакии маълумотҳо хизмат мекунад.

Оинаи дархост низ метавонад дар речими SQL ҷойгир бошад, ки барои дохилкунӣ ё аз назаргузаронии инструкторияи SQL ҳангоми сохтан ё ин ки ивазкунии дархост истифода бурда мешавад. Ҳангоми сохтани дархост дар речими конструктор Access ба таври автоматӣ дар речими SQL инструкторияи эквивалентии SQL – ро месозад.

